



11 JUNI 2019

AD-AFSTUDEERWERKSTUK

OVERGEWICHT BIJ PAARDEN

BIANCA SLOOTWEG
AERES HOGESCHOOL DRONTEN
L. Spit

Ad-afstudeerwerkstuk

Overgewicht bij paarden

11-06-2019

Aeres Hogeschool Dronten

Student:
Bianca Slootweg
3025444@aeres.nl
Studentnummer: 3025444

Afstudeerdocent:
L. Spit
l.spit@aeres.nl

DISCLAIMER

Dit rapport is gemaakt door een student van Aeres Hogeschool als onderdeel van zijn/haar opleiding. Het is géén officiële publicatie van Aeres Hogeschool. Dit rapport geeft niet de visie of mening van Aeres Hogeschool weer. Aeres Hogeschool aanvaardt geen enkele aansprakelijkheid voor enige schade voortvloeiend uit het gebruik van de inhoud van dit rapport.

Voorwoord

Voor u ligt het rapport “afstudeerwerkstuk”. Het afstudeerwerkstuk zal vanuit de functie als student van de opleiding veterinaire praktijkmanager, aan de Aeres Hogeschool Dronten, worden geschreven.

Het afstudeerwerkstuk bevat een literatuuronderzoek. De inhoud van dit rapport is informatief en is bestemd voor de afstudeerdocent en geïnteresseerden. Graag wil ik Loes Spit bedanken voor de begeleiding en Drs. Sjoerd Frietman voor het beantwoorden van al mijn vragen tijdens het interview. Zonder hun medewerking had ik het onderzoek niet kunnen voltooien.

B. Slootweg
Dronten, 11 juni 2019

Inhoudsopgave

Samenvatting.....	4
Summary	5
1. Inleiding	5
2. Aanpak.....	7
3. Overgewicht bij paarden	8
3.1 Hormonale verandering bij het paard	8
3.2 Verschillende paardenrassen en overgewicht	8
3.3 Gezondheidsproblemen	8
3.3.1 Insuline resistentie	9
3.4 Conclusie	9
4. Desk research	10
4.1 Website paardenklinieken.....	10
4.2 Bevindingen desk research.....	10
4.3 Conclusie en aanbeveling	11
Bronnenlijst	12
Bijlage I	13
Bijlage II	14

Samenvatting

Meer dan de helft van de paarden in Nederland, heeft overgewicht. Daarbij is niet alleen het overgewicht een probleem, maar ook de gezondheidsrisico's die daar aan zijn verbonden. Desondanks blijft het aantal paarden met obesitas toenemen. Het doel van dit rapport is om er achter te komen of er vanuit de paardenklinieken in Nederland wel voldoende informatie wordt verstrekt aan de eigenaar. Hiervoor is de volgende onderzoeksvraag opgesteld: Wat is er bekend over professionele begeleiding bij paarden met obesitas, vanuit de paardenkiniek? Professionele begeleiding is hierbij de mate waarin er informatie wordt verstrekt van de dierenarts zelf en wat er is gepubliceerd op de website.

Om een antwoord te kunnen geven op de onderzoeksvraag is er een desk research uitgevoerd waarvoor literatuur onderzoek is geraadpleegd en heeft er een interview plaatsgevonden. De geïnterviewde is Drs. Sjoerd Frietman, een erkend paardendierenarts, werkzaam bij paardenkliniek Emmeloord en resident ECVS. Bij het literatuuronderzoek is er gezocht naar wetenschappelijke artikelen betreffend overgewicht bij paarden. Daarnaast zijn er websites van 33 paardenklinieken in Nederland onderzocht, met betrekking op het verstrekken van informatie rondom het onderwerp professionele begeleiding bij paarden met overgewicht. Uit de verkregen en geanalyseerde informatie bleek dat er op minder dan de helft van de websites van paardenklinieken, informatie werd verstrekt over overgewicht bij paarden en wat de eigenaar in dat geval moet doen. Dat duidt erop dat er meer aandacht moet worden besteed aan dit onderwerp.

Op basis van voorgaande punten wordt aanbevolen om de eigenaar, zowel op de website als het advies van de dierenartsen, vanuit de paardenklinieken van meer informatie te voorzien. Daarnaast lijkt het verstandig om het onderwerp ook vanuit andere hoeken te bekijken. Waarom genezen als het ook voorkomen kan worden?

Summary

More than half of the horses in the Netherlands are overweight. For a horse, being overweight is a problem, but also the health risks associated with it. Nevertheless, the number of obese horses continues to increase. The purpose of this report is to find out whether sufficient information is provided to the owner of the horses by the equine clinics in the Netherlands. The following research question has been drawn up for this problem: What is known about professional guidance in equine clinics for horses with obesity? Professional guidance is the extent to which information is provided from the veterinarian himself and what has been published on the website.

To be able to answer the research question, a desk research was conducted for which literature research was consulted and an interview took place. The interviewee is Drs. Sjoerd Frietman, a licensed equine veterinarian, working at equine clinic Emmeloord and resident ECVS. For the literature search scientific articles on horse obesity were explored. In addition, websites of 33 equine clinics in the Netherlands were investigated, with regards to providing information on the subject of professional guidance for overweight horses. The information obtained and analyzed showed that on less than half of the websites of equine clinics, information was provided about horses with obesity and what the owner should do in that case. This indicates that more attention needs to be paid to this subject.

On the basis of the above mentioned points, it is recommended that the owner is provided with more information from the equine clinics, both on the website and with advice from the veterinarians. In addition, it seems wise to take a look at the subject from other angles. Why cure if it can also be prevented?

1. Inleiding

Nederland telt bijna 500.000 ruiters en 450.000 paarden. In de hippische wereld staat Nederland zeer hoog aangeschreven als het op kennis en kunde van paarden aankomt (knhs.nl, 2017). Het aantal paarden per hoofd van de bevolking ligt dan ook hoger dan in traditionele paardenlanden als Duitsland, Engeland of Spanje. Het CBS schat dat er in Nederland in totaal tussen de 1.5 en 2 miljard euro per jaar omgaat in de sector. Dit betekent dat na voetbal de paardensport de grootste economische waarde heeft.

De laatste jaren wordt gezien dat het welzijn van het dier steeds belangrijker wordt. 73% van de Nederlanders zegt dat het welzijn hen aan het hart gaat (RDA, 2019). Volgens de Nederlandse inwoners wordt er met recreatiedieren beter omgegaan dan met productie dieren. De omgang met recreatie dieren wordt met een 7.3 beoordeeld (ten opzichte van een 6.1 voor de productiedieren). Hierbij vindt 57% van de ondervraagden dat houders en verzorgers van recreatie dieren het maximale doen om het welzijn van hun dier te waarborgen en vindt 53% dat het welzijn de afgelopen tien jaar sterk verbeterd is.

Het hebben van een goed welzijn houdt onder andere in dat de lichaamsconditie van het dier goed is. Gewicht is hierbij een belangrijke indicatie. Binnen de honden populatie wordt geschat dat 50% van de huisdieren te dik is. Er wordt door dierenklinieken en diervoedingsfabrikanten veel op ingespeeld om dit probleem te minimaliseren, denk hierbij aan de dieetvoeding en gewichtsconsultaties met vaste controles vanuit de dierenartspraktijk. Echter voor paarden lijkt hier weinig actie op te zitten. Overgewicht bij een paard brengt grote risico's met zich mee. Zo loopt een obese paard meer risico op hoefbevangenheid en insulineresistentie. Onderzoek wijst uit dat ruim 55% van de paarden in Nederland kampt met overgewicht (paardenarts,z.d.). Dat is één op de twee paarden. Overgewicht kan spier- en gewrichtsklachten, spijsverteringsproblemen en hoefbevangenheid veroorzaken. Daarnaast zijn te dikke paarden geneigd zich minder te bewegen, wat de klachten nog kan verergeren.

De vraag is of de paardeneigenaren in Nederland wel op de hoogte zijn van de vele gezondheidsrisico's die hier aan zijn verbonden. Weten paardeneigenaren hoe een goed en correct rantsoen moet worden samengesteld per individueel paard en in hoeverre krijgen paarden met obesitas in Nederland professionele begeleiding van een dierenarts?

De hoofdvraag die centraal staat in dit rapport luidt: **Wat is er bekend over professionele begeleiding bij paarden met overgewicht, vanuit een paardenkliniek?**

De doelstelling die bij de hoofdvraag centraal staat is: achterhalen of er vanuit de paardenkliniek voldoende informatie wordt verstrekt aan het onderwerp "obesitas bij paarden" en hoe dit wordt begeleid vanuit een paardenkliniek.

In hoofdstuk twee zal de aanpak en de methode van dit literatuuronderzoek toegelicht worden waarna er in hoofdstuk drie algemene gegevens en risicovolle gezondheidsklachten onderbouwd zullen worden. In hoofdstuk vier zal het desk research aan bod komen van de ondervonden resultaten met tot slot een conclusie en aanbeveling.

2. Aanpak

De student beschrijft hoe het onderzoek zal worden uitgevoerd en hoe de student het beantwoorden van de verschillende vraagstukken zal aanpakken.

Het onderwerp dat de student heeft gekozen voor het afstudeerwerkstuk is of er professionele begeleiding en voldoende informatie wordt aangeboden bij het proces van obesitas/overgewicht bij paarden, vanuit een paardenkliniek. Er zal voornamelijk gebruik worden gemaakt van desk research. Verschillende vakliteratuur, onderzoeksrapporten en contact met een expert binnen de sector zijn daar onderdelen van. Bijna ieder bedrijf heeft een website in gebruik, daarom zal dit platform worden gebruikt om te bekijken in hoeverre de kliniek informatieve artikelen publiceert. Op deze manier zal er inzicht worden verkregen van de implementatie van het gekozen onderwerp binnen de eigen beroepspraktijk.

Verder zal er gebruik worden gemaakt van de kennis uit de modules vanuit school, die in de eerste anderhalf jaar van de studie aan bod zijn gekomen.

In eerste instantie worden verschillende aspecten rondom het onderwerp van het afstudeerwerkstuk uitgebreid uitgewerkt, waarna er een aantal conclusies en aanbevelingen volgen.

De conclusie en aanbeveling zullen duidelijk worden uitgewerkt dat een eventueel vervolg van dit onderzoek praktisch toepasbaar is op een bedrijf.

3. Overgewicht bij paarden

Uit wetenschappelijk onderzoek is gebleken dat 50 tot 80% van de recreatiepaarden in de VS, 45% van de onderzochte recreatiepaarden in Schotland en 55% van de onderzochte recreatiepaarden in zowel Nederland als Engeland overgewicht heeft (E. de Graaf-Roelsma, 2012). Een ander woord voor overgewicht is "obesitas". De toename in aantal van paarden met overgewicht blijft sterk toenemen en daardoor krijgen steeds meer paarden te kampen met gezondheidsproblemen. Afwijkende thermoregulatie, verminderde vruchtbaarheid, goedaardige vettumoren in de buik, insulineresistentie en hoefbevangenheid zijn de meest bekende gevolgen van overgewicht.

3.1 Hormonale verandering bij het paard

Het paard is een herbivoor, wat betekent dat kruiden en gras in de natuur dienen als voedingsbron. Wanneer de zomer ten einde komt, eten paarden wanneer daar de kans voor is grotere hoeveelheden gras dan nodig (paardenarts.nl, z.d.). Zo worden paarden in staat gesteld om een vetvoorraad aan te leggen voor de winter waarin het voedsel, in de natuur, schaars is. Dit wordt geregeld door de hypofyse. De hypofyse zorgt in het najaar voor extra eetlust en toename in vetopslag. Ook zorgt deze hormoon afgevend klier voor de ontwikkeling van de wintervacht. De verandering in hormoonafgifte in het najaar hoort bij het overlevingsmechanisme van het paard. Daarnaast zorgt deze hormonale verandering voor een verminderde gevoeligheid voor insuline, waarna dit in het voorjaar weer verdwijnt als de vetopslag weer is verbruikt.

3.2 Verschillende paardenrassen en overgewicht

Binnen de wereld van paarden zijn er verschillende rassen. Al deze rassen hebben een andere aanpassingsvermogen in veranderende omstandigheden. Er is waargenomen dat de paarden/pony's die een voedselarme omgeving gewend zijn, in de problemen komen wanneer er het hele jaar door een voedselrijke omgeving wordt aangeboden (E. de Graaf-Roelsma, 2012). Rassen die daar minder goed tegen kunnen zijn; Shetlanders, Tinker, Haflinger, Fries, Welsh Cob etc. Deze paarden komen dus heel gemakkelijk aan in gewicht bij voldoende of overmatig voeren gedurende de winter, waardoor de paarden de vetreserves niet verbranden/verbruiken.

3.3 Gezondheidsproblemen

Van nature uit eet een paard een laag gehalte aan gemakkelijk verteerbare koolhydraten en veel structurele koolhydraten. Hedendaags krijgt het paard krachtvoer en volle weides die veel niet-gestructureerde koolhydraten bevatten die tot overgewicht bij het paard leiden. Zoals eerder genoemd kan overgewicht grote gevolgen hebben voor de gezondheid van het paard, één daarvan is het Equine Metabool Syndroom (EMS). Deze ziekte is het gevolg van een stofwisselingsprobleem, waarvan overgewicht het meest bekende symptoom is. Dit syndroom is voor het eerst beschreven in 2002 in Amerika (E. de Graaf-Roelsma, 2012). Verschillende symptomen van EMS zijn; overgewicht, verminderde reactie van lichaamscellen op insuline en een verstoorde vetstofwisseling. Als deze symptomen tegelijkertijd aanwezig zijn bij een paard kan dat mogelijk wijzen op hoefbevangenheid. Hoefbevangenheid is een ontsteking tussen de hoefwand en het hoefbeen. Een andere benaming voor hoefbevangenheid is ook wel Laminitis (paardenarts.nl, z.d.), wat verwijst naar de lamellen waarmee het hoefbeen aan de hoefschoen is bevestigd. Door verschillende oorzaken kan deze plek ontstoken raken, de zwelling en vloeistof die daarbij ontstaan veroorzaken een grote druk en pijn in het omliggende gebied. In een ernstig geval kunnen de lamellen beschadigen of zelfs uit elkaar geduwd worden, waardoor het hoefbeen kan gaan kantelen of zakken ten opzichte van de hoefschoen. Wat wederom een erg pijnlijk proces is voor het paard. Oorzaken van hoefbevangenheid kunnen zijn:

- **Trauma:** overbelasting van de onder-voet kan optreden bij ernstige kreupelheid van één of beide benen. Dat kan komen door te veel rijden op harde ondergrond of bij heel veel overgewicht.

- **Hormonaal:** kan worden veroorzaakt door PPID (ziekte van cushing), dus door EMS. Onderzoek toont aan dat bij meer dan 50% van de paarden die kampen met hoefbevangenheid, wordt veroorzaakt door een hormonaal probleem (E. de Graaf-Roelsma, 2012). Bij bepaalde rassen ligt het percentage zelfs op 90%. De prognose bij hoefbevangenheid afkomstig van een hormonaal probleem, is gunstig en in bijna alle gevallen op te lossen.
- **Ontsteking:** ernstige ontstekingen in de baarmoeder en in de darmen kunnen leiden tot hoefbevangenheid. Maar ook een te grote opname van zetmeel en suikers kan daar de oorzaak van zijn.

Een grote ophoping in het lichaam van vet kan er voor zorgen dat er onvoldoende bloedtoevoer plaatsvindt naar vetweefsel. Vetcellen kunnen dan afsterven waardoor er continu een milde ontsteking ontstaat in het vetweefsel. Vervolgens komen er stoffen vrij, vanwege de ontsteking, die de werking van insuline remmen en de kwaliteit van de vaatwanden verminderen. Daarnaast maakt het vetweefsel ook hormonen aan die bij een te hoge ophoping van vet uit balans raken, wat voor meer problemen kan zorgen. Het is belangrijk dat het afvalproces geleidelijk aan gebeurt. Het paard kan en mag niet direct op een crash-dieet worden gezet, dit kan namelijk leiden tot hyperlipemie, vervetting van het bloed (paardenarts.nl, z.d.).

3.3.1 Insuline resistentie

Insuline is een hormoon dat door de alvleesklier wordt afgegeven, wat er voor zorgt dat de suikerspiegel in het lichaam binnen bepaalde grenzen blijft (Paardenarts.nl, z.d.). Wanneer er een suikerrijke maaltijd wordt genuttigd stijgt de bloedsuikerspiegel en zal er insuline worden afgegeven. De insuline is voornamelijk waardevol voor de opname van suiker in bijvoorbeeld de spier- en vetcellen waardoor het bloedsuikerspiegel weer naar een normaal niveau daalt/stijgt. Als een paard een verminderde gevoeligheid voor insuline heeft, moet de alvleesklier zodanig meer insuline af geven om dezelfde hoeveelheid suiker op te laten nemen in de spier- en vetcellen dan in de normale situatie. Bij een continu verhoogde suikerspiegel, kan hoefbevangenheid een gevolg zijn.

3.4 Conclusie

Overgewicht is dus zeker niet zo onschuldig als het lijkt. Het is belangrijk om op tijd actie te ondernemen om risico's te voorkomen. Een juiste diagnosestelling en een goede behandeling door de dierenarts is daarom erg belangrijk voor de gezondheid van het paard. Bij een paard met overgewicht kan het rantsoen niet direct gehalveerd worden, maar moet dit geleidelijk aan gebeuren vanwege het risico op hyperlipemie. Daarom is het zo belangrijk dat het proces wordt begeleidt door een paardenkliniek. In het volgende hoofdstuk zal er aandacht worden besteed aan het onderwerp "professionele begeleiding bij paarden met overgewicht, vanuit een paardenkliniek". Daarbij zal er in eerste instantie via het internet literatuuronderzoek worden gedaan op een aantal willekeurige websites van paardenklinieken in Nederland. Er zal worden onderzocht of de websites artikelen toewijden aan het toenemende probleem bij paarden, namelijk; overgewicht. Bij het onderzoek naar artikelen op websites van paardenklinieken/praktijken, zal er ook gekeken worden of er in de artikelen wordt geadviseerd om contact op te nemen met een dierenarts voor advies en eventueel een behandelplan.

4. Desk research

In dit hoofdstuk worden verschillende gegevens verzameld en geanalyseerd. De websites van paardenklinieken in Nederland zullen nader worden bekeken, waarna het interview met de expert, zie Bijlage II voor de vragenlijst, zal worden verwerkt. Tot slot volgt er een conclusie en aanbeveling van de verkregen informatie.

4.1 Website paardenklinieken

Nederland telt ruim 4.400 dierenartsen en ruim 1.200 dierenartspraktijken met één of meer vestigingen (Rabobank.nl, 2017). Daarvan bestaat 4% van de dierenartsenpraktijken, uit paardenklinieken. In Bijlage I is een tabel te zien waarin de namen van 33 paardenklinieken in Nederland staan genoteerd. Van alle 33 genoteerde klinieken is de website bezocht en is er gekeken of er obesitas/overgewicht gerelateerde artikelen of informatieve teksten zijn gepubliceerd, om de klant van belangrijke informatie te voorzien. Informatie over overgewicht kan op de site worden gevonden onder menu; inwendige ziekten of voeding. Daarnaast is er bekeken of er in een informatieve tekst op de website wordt aanbevolen om contact op te nemen met de dierenarts voor advisering en een behandelplan voor een paard met overgewicht.

4.2 Bevindingen desk research

Uit de resultaten van de desk research, zie Bijlage I, blijkt dat meer dan de helft, 75,8% van de onderzochte paardenklinieken geen artikelen of informatieve teksten op de website heeft geplaatst. Van de overige 24,2% die wel artikelen over overgewicht hebben geplaatst, zijn slechts drie paardenklinieken die in een artikel een consult bij één van de dierenartsen ten zeerste aanbevelen voor advies en behandelplan voor het paard gedurende het proces.

Uit het interview met erkend paardendierenarts Drs. Sjoerd Frietman, werkzaam bij paardenkliniek Emmeloord, blijkt dat naar schatting ongeveer 40% van de aangeboden paarden op de kliniek kampen met overgewicht. Het percentage varieert wel van licht tot ernstig overgewicht en is vaak afhankelijk van het ras. Zo komt volgens de dierenarts overgewicht bij echte sportpaarden zoals dravers en springpaarden, nagenoeg niet voor. Bij dressuurpaarden wordt dit wel meer waargenomen en het valt Drs. Sjoerd Frietman op dat dit meestal het geval is bij eigenaren die maar één paard hebben en die té goed verzorgen. De groep koudbloeden (Friese paarden, haflingers en tinkers) kampen het meest met overgewicht, shetlanders daarentegen hebben volgens de dierenarts nagenoeg altijd overgewicht.

Wanneer Drs. Sjoerd Frietman tijdens een onderzoek/consult waarneemt dat een paard kampt met overgewicht, zal er geprobeerd worden om op een duidelijke en respectvolle manier dit aan de eigenaar mede te delen. Het blijft immers een gevoelig onderwerp. Maar juist in het kader van de onderliggende/aanwezige problemen zoals hoefbevangenheid of cushing is het van uitermate belang dat het paard reduceert in gewicht. Bij bovengenoemde gezondheidsklachten is het, voor zowel paard als eigenaar, niet eenvoudig om het gewicht van het paard te laten afnemen.

Ook komen er regelmatig paarden op de kliniek de klachten ervaren ten gevolgen van overgewicht. Met name paarden die hoefbevangen zijn, maar bijvoorbeeld ook paarden die kreupelheid vertonen en onvoldoende herstellen. Een gewicht hertelt makkelijker als het licht belast wordt in plaats van zware belasting. Dit is dan ook zeker een belangrijk aspect tijdens een revalidatieperiode.

Het advies wat de dierenarts aan de eigenaren mee geeft hangt af van de oorzaak, dus wat is de reden dat het paard te veel weegt? Daarom zal er eerst worden achterhaald waar het rantsoen uit bestaat, wat voor soort voeding het is en de hoeveelheid daarvan. Een ander belangrijk punt is het doel van het paard, wat is de intensiteit qua werk en wat eerder is benoemd is het afhankelijk van het ras. Na het evalueren van benoemde punten gaat de dierenarts samen met de eigenaar zoeken naar een manier om de hoeveelheid energie te verminderen en de beweging te vermeerderen. Dat laatste punt kan soms erg lastig zijn als het paard bijvoorbeeld kreupel is en juist rust moet krijgen.

Wanneer de dierenarts overgewicht bij het paard heeft waargenomen tijdens het consult en dit ter sprake brengt naar de eigenaar, wordt hier in de meeste gevallen begripvol op gereageerd. De eigenaren begrijpen het probleem en zijn daar vaak ook al mee bezig, maar ondervinden dat het lastig is om het paard af te laten vallen. Enkele eigenaren hebben volgens de dierenarts geen goed beeld bij wat een normaal gewicht is en wat voor rantsoen daarbij hoort en vinden het vaak zielig als een paard minder mag eten. Dan is het aan de dierenarts de taak om met een duidelijke uitleg en onderbouwing de eigenaar in te laten zien.

Bij paardenkliniek Emmeloord is er een voedingsdeskundige aanwezig. Die bepaalt en berekent een aangepast voedingsschema. Drs. Sjoerd Frietman is van mening dat het optimale resultaat het beste behaald kan worden door de paarden op verschillende controle momenten terug te laten komen, de paarden te wegen en zo het verloop goed op te kunnen volgen.

Paardenkliniek Emmeloord besteed volgens de dierenarts aandacht aan het onderwerp "overgewicht bij paarden" door advies te geven, folders te verstrekken met informatie en indien nodig speciale voeding mee te geven na een consult.

4.3 Conclusie en aanbeveling

Uit onderzoek is gebleken dat meer dan de helft van de paarden in Nederland, kampt met overgewicht. In hoofdstuk drie is beschreven dat overgewicht een serieus probleem is waar veel ernstige gezondheidsklachten aan zijn verbonden. Echter besteed ruim 75% van de onderzochte paardenklinieken daar geen aandacht aan op de website. De overige klinieken die wel aandacht besteden aan dit onderwerp op de website, laten niet allemaal blijken hoe belangrijk het is voor de eigenaar om een afspraak in te plannen bij een dierenarts voor advies en een eventueel behandelplan.

Uit de ervaring van een deskundige, Drs. Sjoerd Frietman, blijkt dat veel paarden op de kliniek komen met overgewicht, al dan wel of niet ras-gerelateerd. Hieruit komt tevens naar voren dat de paarden die met ernstige gezondheidsklachten naar de kliniek komen, vaak een gevolg zijn van overgewicht. De dierenarts geeft in het interview aan een collega te hebben op de paardenkliniek die voedingsdeskundige is, na dit te hebben gecontroleerd bleek dit niet te zijn genoemd. Hetzelfde geldt voor de advisering en voedingsschema, Hoewel dit interessante en voor de kliniek onmisbare informatie is met veel waarde.

Een aanbeveling voor paardenklinieken is om meer aandacht te besteden aan dit onderwerp en het vanuit andere hoeken te bekijken. Waarom genezen als het ook voorkomen kan worden? Door deze vraagstelling aan te kunnen pakken zal er onderzocht moeten worden of mensen behoefte hebben aan professionele gewicht consultaties bij paarden. De eigenaar zal in de toekomst wellicht eerder een dierenarts raadplegen door de verkregen informatie. Een kans voor paardenklinieken zou een gecertificeerd voedingsdeskundige dierenarts/paraveterinair kunnen zijn die het afvalproces van een paard helemaal kan begeleiden.

Bronnenlijst

Dr. Ellen de Graaf-Roelsma. (2012). *Is te dik zijn een ziekte?* Geraadpleegd op 7 juni 2019. Van <https://www.diergeneeskunde.nl/media/filebank/63392a9533d64b009858ec58d1314ea0/overgewicht.pdf>

Gezondheidsdienst voor dieren. (2017). *Dikke paarden: niet altijd zo onschuldig als het lijkt!* Geraadpleegd op 3 juni 2019. Van <http://edepot.wur.nl/448329>

Paardenarts.nl (2017). *Gewicht paard*. Geraadpleegd op 2 mei 2019. Van <https://www.paardenarts.nl/rubriek/gewicht-paard/>

Paardenkliniek Raaphorst. (z.d.). *paardenvoer*. Geraadpleegd op 2 juni 2019. Van <https://paardenkliniekderaaphorst.nl/paardenvoer/overgewicht-bij-paarden/>

Pavo.nl (z.d.). *Insulineresistentie*. Geraadpleegd op 5 juni 2019. Van <https://www.pavo.nl/insulineresistentie>

Raad voor Dierenaangelegenheden. (2018). Rapportage. (de staat van het dier).

Scribbr.nl (z.d.). *Voorbeeld samenvatting*. Geraadpleegd op 10 juni 2019. Van <https://www.scribbr.nl/scriptie-structuur/voorbeeld-samenvatting/>

Vereniging eigenpaard.nl (z.d.) *Paard en gezondheid*. Geraadpleegd op 3 mei 2019. Van <https://vereniging eigenpaard.nl/kennisbank/verzorging-en-gezondheid/paard-en-gezondheid/>

Bijlage I

Tabel 1: Overzicht paardenklinieken in Nederland

Kliniek	Topic over overgewicht bij paarden op website?	Aanbeveling consult bij dierenarts voor advies en behandeling
Paardenkliniek Emmeloord	Nee	
Paardenkliniek Wapenveld	Nee	
Paardenkliniek De Veluwe	Ja	Ja
Faculteit Utrecht afdeling Paard	Ja	Ja
Paardenkliniek Venlo	Nee	
Paardenkliniek Bodengraven	Ja	Nee
Paardenkliniek de Hooge Wijst	Nee	
Paardenkliniek Lingehoeve	Ja	Nee
Paardenpraktijk West-Brabant	Nee	
Paardenkliniek Buitenzorg	Nee	
Paardenpraktijk Noor-Holland (Lingehoeve Noord-Holland)	Ja	Nee
Paardenpraktijk Groningen	Nee	
Paardenpraktijk Breda	Nee	
Paardenpraktijk de Kroon	Nee	
Diergezondheidscentrum Boven-Veluwe afdeling paard	Nee	
Paardenkliniek Garijp	Ja	Nee
Dap Nijkerk-Wellensiek afdeling paard	Nee	
Paardenkliniek Aa & Hunze	Nee	
Veterinair Paardencentrum Kootwijkerbroek	Nee	
Paardenkliniek de Raaphorst	Ja	Ja
Paardenkliniek de Postbaan	Nee	
Dap Moergestel	Nee	
Paardenkliniek Honselerdijk	Nee	
Equinoord	Nee	
Paardenpraktijk Equidoc	Nee	
Paardenpraktijk de Drie Hoeves	Nee	
Paardenpraktijk Groenveld	Nee	
Paardenpraktijk Heeswijk	Nee	
Paardenpraktijk Midden-Delfland	Nee	
Paardenpraktijk Sweenslag	Ja	Nee
Paardenkliniek De IJsselvallei	Nee	
Paardenkliniek De Watermolen	Nee	
Paardenkliniek Arts & Dier	Nee	

Bijlage II

Onderstaande vragenlijst is opgesteld naar aanleiding van het afstudeerrapport voor de opleiding Ad-Veterinair Praktijkmanagement aan de Aeres Hogeschool in Dronten. De hoofdvraag van het rapport luidt; Wat is er bekend over professionele begeleiding bij paarden met overgewicht, vanuit een paardenkliniek.

De geïnterviewde:

Drs. Sjoerd Frietman, erkend paardendierenarts en resident ECVS.

1. Als u een schatting maakt, hoeveel procent van de paarden die u behandelt kampen met overgewicht?

Ik schat iets van 40% (variërend van licht tot uitgesproken). Maar dit is mn afhankelijk van het ras dat we aangeboden krijgen. Zo komt overgewicht bij echte sportpaarden (bv. dravers, springpaarden) nagenoeg niet voor. Je ziet het al vaker bij dressuurpaarden (meestal bij eigenaren met maar 1 paard, die ze te goed verzorgen), Nog vaker bij koudbloeden: bv het Fries paard, haflingers en tinkers. Shetlanders hebben nagenoeg altijd overgewicht.

2. Welke aspecten zijn voor u opvallend bij een paard met overgewicht?

Meestal valt overgewicht op aan de hand van: de omvang/vorm van de hals, stapeling van vet thv de lendenen en omvang van de buik. Typisch zijn dit ook paarden met metabole / orthopaedische problemen zoals EMS/Cushing/hoeftbevangenheid. Dus stapeling van vet achter de ogen (zgn retrobulbair vet), kreupelheid vallen daarom ook erg op. In het geval van vetontsteking zie je dat paarden vaak een stijve/pijnlijke hals hebben, zeker als je erin drukt.

3. Wanneer u tijdens een onderzoek/consult waarneemt dat een paard kampt met overgewicht, meldt u dit dan aan de eigenaar?

Dit ligt natuurlijk altijd gevoelig, maar we proberen het steeds vaker en duidelijker te vertellen. Zeker in het kader van onderliggende/aanwezige problemen als hoeftbevangenheid/Cushing ed is het van uitermate belang dat het paard afvalt. Echter, dit is meestal niet heel eenvoudig.

4. Welk advies geeft u aan de eigenaar als u ziet dat het paard overgewicht heeft?

Belangrijkste is om eerst een goed idee te krijgen over de soort en hoeveelheid voeding die een eigenaar aan het paard geeft. Ook van belang is het doel van het paard (intensiteit van het werk), en het ras. Hierna samen met de eigenaar zoeken naar een manier om de hoeveelheid energie te verminderen en de beweging te vermeerderen (wat lastig kan zijn als het paard kreupel is en juist rust moet krijgen)

5. Wat is de reactie van de eigenaar als u advies geeft over de lichamelijke conditie van het paard?

De meeste eigenaren begrijpen het probleem. Zelden geven ze aan het er niet mee eens te zijn. Meestal is de eigenaar er al erg mee bezig, maar lukt het nog niet om het paard af te laten vallen. Enkele eigenaren hebben geen flauw benul wat normaal is en wat een paard hoort te eten. Vaak vinden ze het zielig als een paard minder mag eten...

6. Hoe wordt het advies en de behandeling vanuit u als dierenarts en de kliniek begeleid?

Op de kliniek hebben we een voedingsdeskundige. Die bepaalt en berekent een aangepast voedingsschema/hoeveelheid. Beste komend de paarden terug op controle en worden paarden regelmatig gewogen om het verloop goed op te kunnen volgen.

7. Zijn er, naar uw inziens, met enige regelmaat paarden op de kliniek die klachten ervaren ten gevolge van overgewicht?
- a. Zo ja, wat voor klachten ziet u dan?

Jazeker. Dit zijn met name paarden die hoefbevangen zijn. Maar ook paarden die bv kreupelheid vertonen, en dan onvoldoende herstellen. (een gewricht bv herstelt makkelijker als het licht belast wordt, ipv zwaar belast. Dit geldt zeker voor tijdens een revalidatieperiode).

8. Op welke manier wordt er vanuit de kliniek aandacht besteed aan het onderwerp "overgewicht bij paarden"?

Advies, wegen, folders, Speciale voeding zoals Equilin balancer ed. Meestal naargelang een consult met een probleem.

9. Wat zou u in de toekomst graag anders willen zien met betrekking tot de aandacht voor paarden met overgewicht.

Met name preventie, ipv behandeling!